

4. Кримінальний кодекс України від 2001 № 2341-III (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

5. Hague Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict, 1954. URL: <https://www.unesco.org/en/legal-affairs/convention-protection-cultural-property-event-armed-conflict-regulations-execution-convention?hub=180145>

6. UNESCO. Damage to cultural sites in Ukraine – Updated reports. 2023. URL: <https://www.unesco.org/en/articles/damaged-cultural-sites-ukraine-verified-unesco>

7. International Council of Museums (ICOM). Emergency measures for museums in conflict zones. 2022. URL: http://icom.in.ua/documents/285/ICOM_STRATEGIC_PLAN.pdf

8. ICCROM. Protecting Cultural Heritage in Ukraine: International collaboration initiatives. 2022. URL: <https://www.iccom.org/news/protecting-cultural-heritage-ukraine>

9. Save Ukrainian Cultural Heritage Online (SUCHO). Digital preservation of at-risk cultural heritage. 2023. URL: <https://www.sucho.org/>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-570-2-85>

Хома К. М.,

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри слов'янської та романо-германської філології
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського
м. Київ, Україна*

Самусенко К. Ю.,

*магістрантка другого року
Навчально-наукового інституту філології та журналістики
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського
м. Київ, Україна*

РОМАН «ПОРТРЕТ ДОРІАНА ГРЕЯ» ЯК ХУДОЖНЄ ВТІЛЕННЯ ЗАСАД ЕСТЕТИЗМУ

Естетизм у літературі постає як художній напрям кінця ХІХ століття, що сформувався переважно в Англії та Франції й утвердився під гаслом «мистецтво заради мистецтва». Його концептуальна основа полягала у проголошенні естетичної цінності вищим критерієм мистецтва та в обстоюванні його цілковитої незалежності від соціальної дійсності. Естетизм виразно протиставляв себе реалізму, оскільки

заперечував утилітарну й суспільну функцію літератури, визначаючи її головною метою витворення гармонійної, витонченої краси та забезпечення естетичної насолоди.

Найвизначнішим представником естетизму був Оскар Вайльд. Письменник наголошував, що літературні твори не можна оцінювати за моральними чи аморальними критеріями, оскільки їхня цінність визначається виключно якістю художнього виконання. Свої ідеї про природу мистецтва та його сутність автор виклав у передмові до роману «Портрет Доріана Грея». Його роман потає виразним зразком естетичного письма, у якому розгортається глибинне осмислення категорій краси та потворності. Оскар Вайльд як основний принцип власної творчості проголошував «повну свободу митця», водночас зауважував, що мистецтво не слід розглядати як зовнішнє відображення реальності, адже воно є радше покривалом, ніж дзеркалом.

Філософсько-літературною основою естетичних переконань Оскара Вайльда був культ краси, який визначав його світогляд. Захоплення мистецтвом та поклоніння ідеалові прекрасного стали для нього життєвим орієнтиром. Однією з ключових засад естетичної концепції Оскара Вайльда було питання взаємозв'язку мистецтва й моралі. У своїх поглядах він доходив висновку, що мистецтво існує поза межами моральних категорій. Роман «Портрет Доріана Грея» постає як наслідування певних літературних джерел, а як унікальне поєднання елементів естетизму й романтизму.

Саме назва твору акцентує виняткову роль портрета у розвитку сюжету: цей художній образ заслуговує особливої уваги, адже саме через його трансформації розкривається зміст подій, що відбуваються у романі. Оповідна структура «Портрета Доріана Грея» вибудована на сюжеті та характерах, які поєднують правдоподібність із фантастичним елементом. Водночас створені Вайльдом персонажі, зокрема сам Доріан Грей, не вирізняються життєвою повнотою характерів. Навпаки, у творі наявний свідомий і послідовний розрив із реалістичною традицією: письменник навмисно «виводить» своїх героїв за межі соціальних зв'язків, замінюючи справжні життєві конфлікти штучно сконструйованими проблемами. Автор зосереджується на світі «обраних», протиставляючи їх «сірій масі» й наполегливо підкреслюючи їхню винятковість. Історія морального падіння молодого аристократа Доріана Грея, звабленого світським циніком лордом Генрі, розгортається на тлі вишуканої аристократичної атмосфери. Захоплення деталями світського побуту, естетизація розбещеності та виправдання цинічних суджень і вчинків персонажів перетворюють цей роман на один із найяскравіших зразків декадентської прози.

Мотив двійництва, який Оскар Вайльд використав у «Портреті Доріана Грея», ще від часів романтизму символізував ідею «подвій-

ності світу». На зламі століть він набув нового змісту, відображаючи складність і суперечливість людської природи. У романі Вайльда ця концепція втілена у постаті Доріана, в душі якого співіснують рай і пекло. Функцію двійника головного героя виконує його портрет, який сам Доріан називає «щоденником». Сюжетна композиція вибудована навколо цього образу: перша зустріч героя з лордом Генрі у майстерні Безіла, де завершується портрет, стає прологом подій, а сцена виявлення тіла спотвореного старця біля полотна юного красеня – фінальним епілогом. Водночас у романі випробуванню піддано не лише самого Доріана як персонажа, а насамперед його світогляд – концепцію «нового гедонізму», що визначає добро як насолоду й звільнення від страждання, а зло – як джерело мук. Лорд Генрі, проголошуючи принципи гедонізму, егоїстичного самозадоволення та моральної всездозволеності, поступово руйнує духовний світ Доріана, отруюючи його внутрішню сутність: «Багато років тому, – коли я був ще зеленим хлопцем... ви побачили мене. Ви лестили мені й навчили пишатися своєю вродою. Одного дня ви познайомили мене зі своїм другом, і він пояснив мені, яке це диво – юність, і тоді ж ви закінчили мій портрет, що відкрив мені інше диво – красу» [2, с.147].

Портрет Доріана Грея слугує відображенням його совісті, постійно показуючи моральний занепад героя. Незважаючи на моменти усвідомлення і бажання змінитися, егоїзм і розпущеність роблять це неможливим. У кінцевому підсумку, знищуючи портрет, Доріан руйнує не лише його, а й власне життя, остаточно підтверджуючи поразку своєї душі. Водночас фінал роману можна інтерпретувати й інакше. Мертве тіло Доріана, впізнане слугами лише за каблучками, має антиестетичний вигляд, що дозволяє трактувати його як своєрідне покарання за абсолютну аморальність і моральну байдужість героя. Краса в «Портреті Доріана Грея» руйнує особистість, адже вона диявольська, а не справжня, про що свідчать жахливі трансформації портрета: після смерті Доріан стає потворним, а портрет повертається до досконалої краси. Отже, Вайльд демонструє не лише душевну кризу героя, а й його заслужене покарання. Автор, приховуючись за образом естета, виявляє себе як митець, який здатен перевершити філософа й теоретика: його творчість оперує парадоксами й суперечливими судженнями, але в межах художнього цілого потворне та аморальне не здобуває перемоги. Оскар Вайльд вважав, що краса та мистецтво приховують у собі не лише шлях до насолоди, а й потенціал спричиняти страждання через зіткнення з недосконалим світом, створеним людьми. Це свідчить про те, що мистецтво підпорядковане виключно волі митця і оцінюється за законами естетики. За його переконанням, мистецтво існує автономно, не відтворює реальність і не залежить від конкретної епохи, а розвивається відповідно до власних законів. Ці ідеї Оскар Вайльд розкрив у романі «Портрет

Доріана Грея». Щодо естетизму, письменник формував власне бачення цього напрямку: сенсом життя для нього стало поклоніння мистецтву та красі. Будучи прихильником автономії мистецтва, він заперечував вплив моралі на творчість митця. Мистецтво, на його думку, існує самостійно і розвивається незалежно від зовнішніх чинників. На основі цих переконань Оскар Вайльд визначив ключові принципи естетизму, які водночас відрізнялися від традиційних уявлень цього художнього напрямку.

Отже, як висновок можна зазначити, що естетизм О. Вайльда у своїй основі мав засадничу ідею: краса може бути аморальною, приховувати в собі зло, але її естетична цінність від цього не втрачається. Роман «Портрет Доріана Грея» є художнім втіленням засад естетизму автора.

Список використаних джерел:

1. Вайльд Оскар. Портрет Доріана Грея : роман. Харків : Фоліо, 2019. 218 с.
2. Зінчук І. Естетизм у творчості О. Вайльда. *Мислене древо*. URL: <https://www.myslenedrevo.com.ua/> (дата звернення: 20.09.2025)
3. Хома О.В., Рега Д.О. Естетика прекрасного і потворного у творі Оскара Уальда «Портрет Доріана Грея». *Молодий вчений*. № 10 (110), жовтень, 2022 р. С. 137–142.
4. Штанько Л. Естетизм як принцип художньої творчості. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2007. № 4. С. 31–34.